

แบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว: การปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรม ผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยม

Thai and Lao Language Textbooks: Cultivating Cultural Identity
through the Concept of Localism

วิชชุชยา กมลสัจจะ¹ / ชญานนท์ ชมดี² / ชัยศรีณย์ จิตคงคา³ /

วรวรรณ ศรียาภัย⁴ / ณประภาพร รุจจนเวท⁵ / ผกาเพ็ญ จูรูณแสง⁶

Wichetchay Kamonsujja¹ / Chayanon Chomdee² / Chatsarun Jitkhongkha³ /

Warawat Sriyabhaya⁴ / Naprapaporn Rootjanawet⁵ / Pakapen Charoonsaeng⁶

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, พระนครศรีอยุธยา 13000, ประเทศไทย

¹Faculty of Liberal Arts, Rajamagala University of Technology Suvarnabhumi,
Pranakornsriayuttaya 13000, Thailand

²สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, นครนายก 26120, ประเทศไทย

²Educational Research Development and Demonstration Institute, Srinakharinwirot University,
Nakhon Nayok 26120, Thailand

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, กรุงเทพมหานคร 10600, ประเทศไทย

³Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya, Bangkok 10600, Thailand

⁴คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา 56000, ประเทศไทย

⁴School of Liberal Arts, University of Phayao 56000, Thailand

⁵คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร 10110, ประเทศไทย

⁵Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University, Bangkok 10110, Thailand

⁶คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

⁶Faculty of Liberal Arts, Kasem Bundit University, , Bangkok 10240, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Chayanonc@g.swu.ac.th

Received: April 29, 2025

Revised: June 3, 2025

Accepted June 5, 2025

Abstract

This research has the objective of studying characteristics of cultural identity formation through the concept of localism in Thai and Lao language textbooks. The study utilizes eight primary-level textbooks from Thailand and Laos as research data. A qualitative research methodology is employed, with findings presented using descriptive analysis. The results indicate that both Thai and Lao language textbooks integrate cultural identity formation through two main aspects: tangible cultural elements and intangible

cultural elements. The content is designed to emphasize cultural identity rooted in local heritage, encouraging learners to recognize its value, take pride in their community identity, and develop a desire to preserve and continue these traditions. Additionally, the study reveals that the content structure varies based on each country's socio-political context. Since language textbooks are state-produced educational materials, they serve as subtle instruments for disseminating state ideology. This is particularly evident in primary-level textbooks, which play a crucial role in shaping young learners' appreciation of cultural values, fostering a sense of local and national identity.

Key words: Thai language textbooks, Lao language textbooks, cultural identity, localism

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมในแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว โดยใช้หนังสือแบบเรียนภาษาชั้นประถมศึกษาตอนต้นของไทยและลาว จำนวน 8 เล่ม เป็นข้อมูลในการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาไทยและแบบเรียนภาษาลาวมีเนื้อหาที่ปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยม 2 ลักษณะ คือ รูปแบบวัฒนธรรมวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ โดยเนื้อหาถูกออกแบบมาเพื่อมุ่งเน้นปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมจากรากฐานความเป็นท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและภาคภูมิใจความเป็นตัวตนของกลุ่มหรือชุมชน รู้สึกต้องการที่จะสืบสานวิถีเหล่านั้น รวมถึงธำรงรักษาสังคมและต่อยอดอัตลักษณ์วัฒนธรรม อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปตามบริบทของแต่ละประเทศ เพราะแบบเรียนภาษาถูกผลิตสร้างโดยรัฐจึงเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์ที่รัฐพึงประสงค์อย่างแนบแน่น โดยเฉพาะแบบเรียนภาษาระดับชั้นประถมศึกษาที่เป็นขั้นแรกของระบบการศึกษา ทำให้เยาวชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ก่อเกิดสำนึกรักท้องถิ่นและประเทศชาติ

คำสำคัญ: แบบเรียนภาษาไทย, แบบเรียนภาษาลาว, อัตลักษณ์วัฒนธรรม, ท้องถิ่นนิยม

บทนำ

ปัจจุบันระบบการศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสอนเนื้อหาวิชาการเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและถ่ายทอดอุดมการณ์ให้แก่เยาวชน ดังที่ Yanyongkasemsuk (2014, pp. 8 - 9) ได้กล่าวถึงลักษณะของแนวคิดท้องถิ่นนิยมว่า

“เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชน (Community) ที่ชีวิตของมนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในลักษณะพึ่งพาอาศัย ให้ความสำคัญกับรากเหง้าความเป็นมา (History) ของตนเอง ของชุมชน อันแสดงให้เห็นผ่านประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตที่บรรพบุรุษได้ร่วมกันสร้างสม และถ่ายทอดมา อันแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาไม่ว่าจะเป็น อาหาร การถนอมอาหาร ยารักษาโรค วิธีการทำเกษตร ขณะเดียวกันทุกคนก็ต้องพึงพิงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้มีใช้ต่อไปยังรุ่นลูกรุ่นหลาน”

แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นวิธีที่ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมจากรากฐานความเป็นท้องถิ่นของตนเอง อีกทั้งยังสร้างความภาคภูมิใจและความผูกพันต่อชุมชนและประเทศชาติ การศึกษาแบบเรียนในระดับประถมศึกษาของประเทศลาวและประเทศไทย ซึ่งมีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน จึงเป็นโอกาสในการศึกษาทวิภาษาเรียนการสอนแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ทั้งสองประเทศใช้เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ประจำชาติของตน ดังที่ Sansuwan & Sunthornparasathit (2024, p. 417) ระบุว่า “บทอ่านในแบบเรียนทำหน้าที่สร้างเรื่องเล่าซึ่งนำมาสู่ การเรียนรู้หรือถ่ายทอดอุดมการณ์ในเชิงรูปธรรม เพราะเรื่องเล่าได้สร้างเรื่องราว การกระทำ ชีวิต อุปลินภัยใจคอ และสิ่งต่าง ๆ ที่ตัวละครประสบ บทอ่านในแบบเรียนจึงมิใช่การอ่านเพื่อความเพลิดเพลินหรือส่งเสริมการเรียนรู้สาระทางวิชาการเท่านั้น”

แบบเรียนจึงมีสถานะเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐ โดยเฉพาะแบบเรียนภาษาในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงแรกเริ่มของการศึกษาและการฝึกทักษะการอ่านเขียน เนื่องจากในขณะที่นักเรียนเรียนรู้ทักษะดังกล่าว ก็ยังซึมซับอุดมการณ์ผ่านเนื้อหาแบบเรียนในช่วงวัยที่เป็นรากฐานสำคัญในการเรียนรู้วัฒนธรรมจากบทเรียนที่เป็นแหล่งข้อมูลแรกเริ่มในการเข้าใจวิถีชีวิต ค่านิยม และอัตลักษณ์ของชุมชน สอดคล้องกับ Eoseewong (2014, pp. 46 - 47) ที่กล่าวว่า “วิธีที่รัฐบาลจะสามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้ก็มีวิธีเดียวคือ การเขียนตำราเรียนให้แก่เด็ก ตำราเรียนจึงเป็นแหล่งสติปัญญาของเด็กจะพัฒนาได้เจริญมาก เพราะโดยพื้นฐานเด็กสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผล เริ่มเข้าใจแนวคิดเชิงนามธรรมพื้นฐานง่าย ๆ” ดังนั้นแบบเรียนภาษาในช่วงวัยนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรม (Cultural Identity) ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีความรู้สึกร่วมกันในด้านการตระหนักรูปร่างอย่าง เกี่ยวกับตัวตนของเราของพวกเขา เกี่ยวกับการยอมรับในความเป็นตัวตน ประกอบกับการแสดงตัวตนให้เห็นว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างอย่างไรจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่น ๆ (Trintecha, 2017, p. 34) การปลูกฝังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมจากรากฐานความเป็นท้องถิ่นจึงช่วยทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษา

แบบเรียนภาษาไทยชุดภาษาพาที เป็นแบบเรียนสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดทำขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อให้นักเรียนใช้ฝึกทักษะภาษาไทย การอ่าน เขียน ฟัง ดู พูด และสร้างนิสัยรักการอ่าน อีกทั้งยังปลูกฝังวัฒนธรรมทางภาษา ความเป็นไทย ความเป็นคนดีของสังคมไทยและสังคมโลก รวมทั้งการนำความรู้และความคิดไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

แบบเรียนภาษาลาวระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ได้ถูกปรับปรุงจากเดิมโดยพัฒนาขึ้นตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปี 2016 และจัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 2019 – 2021 หนึ่งในวัตถุประสงค์ของการปรับปรุง คือ การนำใช้หลักสูตรท้องถิ่น ในขณะที่แบบเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ที่พัฒนาขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางภาษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2551 ได้มีกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของแบบเรียนไว้เช่นกัน ดังที่ Office of the Basic Education Commission (2012, preface) ได้กล่าวว่า “เป็นพื้นฐานการคิด เชื่อมโยงในการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ปลูกฝังวัฒนธรรมทางภาษา ความเป็นไทย ความเป็นคนดีของไทยและสังคมโลก รวมทั้งการนำความรู้และความคิดไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป” วัตถุประสงค์ทั้งสองแบบเรียนนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการสอดแทรกอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่สะท้อนความท้องถิ่นนิยมผ่านแบบเรียนอย่างเด่นชัด

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแบบเรียนภาษาลาวที่พัฒนาขึ้นตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง ปี ค.ศ. 2016 และแบบเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที ที่พัฒนาขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางภาษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2551 ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น เพื่อให้เห็นการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมว่ามีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมในแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ข้อมูล คือ แบบเรียนภาษาไทย ระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 เล่ม และแบบเรียนภาษาลาว จำนวน 5 เล่ม รวมจำนวน 8 เล่ม ดังนี้

1. แบบเรียนภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 คือ 1) แบบเรียนภาษาไทย ชุด “ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที” ชั้นประถมศึกษาศึกษาปีที่ 1 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ฉบับปี พ.ศ. 2554 2) แบบเรียนภาษาไทย ชุด “ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที” ชั้นประถมศึกษาศึกษาปีที่ 2 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ฉบับปี พ.ศ. 2555 และ 3) แบบเรียนภาษาไทย ชุด “ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที” ชั้นประถมศึกษาศึกษาปีที่ 3 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ฉบับปี พ.ศ. 2554

2. แบบเรียนภาษาลาว ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 คือ 1) แบบเรียนภาษาลาว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 1 และ เล่ม 2 ของกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา ฉบับปี ค.ศ. 2020 2) แบบเรียนภาษาลาว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เล่ม 1 และ เล่ม 2 ของกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา ค.ศ. 2020 และ 3) แบบเรียนภาษาลาว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา ฉบับปี ค.ศ. 2020

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิด 2 แนวคิด คือ แนวคิดด้านท้องถิ่นนิยม ของ Yanyongkasemsuk (2014) เน้นความสำคัญและความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น บ้านเกิด และธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับคุณค่าของชุมชน การให้ความสำคัญกับรากวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต กับแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Wiwattanukul, 2005) ซึ่งแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาในแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านท้องถิ่นนิยม แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม อัตลักษณ์วัฒนธรรม และการศึกษาแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว ดังนี้

Yanyongkasemsuk (2014, pp. 8 - 9) ได้กล่าวถึงแนวคิดท้องถิ่นนิยมว่า แนวคิดนี้เน้นความสำคัญของชุมชน (Community) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ภายใต้ระบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ (History) ของบุคคลและชุมชน ซึ่งสะท้อนผ่านประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และรูปแบบการดำรงอยู่ที่ได้รับการสั่งสม

และถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เช่น อาหาร การถนอมอาหาร ยารักษาโรค และวิธีการทำเกษตร ตลอดจนความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

Wiwattanakul (2005, p. 52) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตเฉพาะกลุ่มที่เป็นรูปแบบการดำรงชีวิต วิถีชีวิตเฉพาะกลุ่มนั้น แสดงให้เห็นถึง “วัฒนธรรม” ที่ทำให้พวกเขาแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (material culture) คือ สิ่งของหรือวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องมือต่าง ๆ รถยนต์ สิ่งก่อสร้าง อาคาร บ้านเรือน เป็นต้น และ 2) วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (non-material culture) วัฒนธรรมประเภทนี้เน้นสิ่งที่ไม่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ เป็นนามธรรม (abstract) เช่น ภาษากายคำที่ใช้พูด ความคิด ค่านิยม ประเพณี และความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ฯลฯ ซึ่งการนิยามสอดคล้องกับ Trintecha (2017, p. 34) ที่กล่าวถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมว่า เป็นการที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีความรู้สึกร่วมกันในด้านการตระหนักรูปร่างอย่างเกี่ยวกับตัวตนของเรา ของพวกเรา เกี่ยวกับการยอมรับในความเป็นตัวตนประกอบกับการแสดงตัวตนให้เห็นว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างอย่างไรจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ Kongsirirat (2005) ศึกษาอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของคนไทยและคนลาวจากวรรณกรรมแบบเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ วิถีความคิดของคนไทยและคนลาวจากวรรณกรรมแบบเรียน ผ่านกรอบแนวคิดทางวรรณกรรมและมานุษยวิทยา ผลการวิจัยพบว่า การสร้างอัตลักษณ์ผ่านแบบเรียนของไทยและลาวมีทั้งลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ในส่วนที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การเน้นย้ำคุณค่าความสามัคคี ความรักชาติ การเสียสละ การมีน้ำใจ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขณะที่ความแตกต่างพบว่า แบบเรียนของลาวสะท้อนอัตลักษณ์ที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากกว่า ส่วนแบบเรียนของไทยสะท้อนอัตลักษณ์ที่ยังไม่ปรากฏความชัดเจนในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านการเป็นพลเมืองโลกและการเปิดรับความเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำวิจัยข้างต้นซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลจากแบบเรียนฉบับเก่ามาเป็นแนวทางในการวิจัยแบบเรียนฉบับที่ปรับปรุงใหม่ เพื่อให้เห็นลักษณะที่แตกต่างออกไป

Srikham, Laophairoj & Suwanna (2018) ศึกษาพัฒนาวัฒนธรรมในแบบเรียนประถมศึกษาของลาวและเวียดนาม มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและภาพที่ปรากฏแนวคิดด้านวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวและเวียดนาม ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาลาวสะท้อนนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นเอกภาพทางวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับความเป็น “ลาว” โดยรวมมากกว่าการนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ขณะที่แบบเรียนภาษาเวียดนามสะท้อนนโยบายที่เน้นความหลากหลายภายใต้ความเป็นหนึ่งเดียวของชาติ โดยมีการนำเสนอวิถีชีวิต ประเพณี และบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย รวมถึงส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและการเรียนรู้วัฒนธรรมนานาชาติ

Sansuwan & Sunthornparasathit (2024) ศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนออุดมการณ์ท้องถิ่นนิยมในแบบเรียนภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการนำเสนออุดมการณ์ท้องถิ่นนิยมในบทอ่านจากแบบเรียนรายวิชาพื้นฐานวิชาภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ปี 2551 ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนทำหน้าที่เป็นกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ถ่ายทอดและปลูกฝังอุดมการณ์ท้องถิ่นนิยมให้แก่ผู้เรียน 3 ลักษณะ คือ 1) ท้องถิ่นนิยมที่สัมพันธ์กับท้องที่ 2) ท้องถิ่นนิยมที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจ และ 3) ท้องถิ่นนิยมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ลักษณะการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมในแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์วิจารณ์เนื้อหาเอกสารหรือตัวบทแบบเรียนภาษา แล้วนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

1. ศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับท้องถิ่นนิยม และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม
2. เก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว
3. วิเคราะห์ลักษณะการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว ระดับประถมศึกษาตอนต้น
4. นำเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)
5. สรุปและอภิปรายผล

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบลักษณะการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว
2. เป็นแนวทางการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมในแบบเรียนภาษาของชาติอื่น ๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

อัตลักษณ์วัฒนธรรมที่เป็นสิ่งซึ่งมนุษย์สร้างขึ้นและมีการใช้ร่วมกันในกลุ่มหรือสังคมนั้น ๆ อาทิ ค่านิยม การแต่งกาย ข้าวของเครื่องใช้ ศิลปะ สถาปัตยกรรม ประเพณี เป็นต้น อาจหมายรวมถึงวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนหรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติร่วมกัน เครื่องมือหนึ่งที่ถูกใช้เพื่อถ่ายทอดและปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรม คือ แบบเรียน ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญ โดยเฉพาะแบบเรียนภาษา ผู้เรียนนอกจากจะได้เรียนรู้ภาษาแล้ว ยังเกิดกระบวนการคิดเชื่อมโยงไปสู่การรับรู้และเข้าใจความเป็นท้องถิ่นผ่านคำ ประโยค รูปภาพ หรือบทอ่าน โดยเฉพาะแบบเรียนภาษาในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นถือเป็นขั้นแรกของระบบการศึกษา จากการศึกษาแบบเรียนภาษาลาวและไทยพบว่า มีการถ่ายทอดปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมสู่ผู้เรียนในหลากหลายมิติ การศึกษานี้ผู้ศึกษาจะใช้กรอบแนวคิดตามการแบ่งประเภทของวัฒนธรรม ของ Wivattanakul (2005, p. 52) ที่แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Material Culture) และวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Non – Material Culture) เพื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่นำเสนอในแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาวว่ามีลักษณะร่วมและต่างกันอย่างไร ดังนี้

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Material Culture) คือ สิ่งของหรือวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นในแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น พบการนำเสนอวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) อัตลักษณ์การแต่งกาย 2) อาหาร 3) เครื่องมือเครื่องใช้ รายละเอียดดังนี้

1.1 อัตลักษณ์การแต่งกาย เป็นสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรมเชิงรูปธรรมได้อย่างเด่นชัด เครื่องแต่งกายเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ที่สำคัญของการแสดงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จากการศึกษาแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาว พบลักษณะที่ปรากฏร่วมกัน 3 ลักษณะ คือ 1) เครื่องแต่งกายที่ใช้ในชีวิตประจำวัน 2) เครื่องแต่งกายตามประเพณีนิยม และ 3) เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้

1) การแต่งกายในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า แบบเรียนภาษาลาวมีการนำเสนออัตลักษณ์วัฒนธรรมด้านการแต่งกายในชีวิตประจำวันเด่นชัดมากกว่า โดยเฉพาะการแต่งกายของผู้หญิง ซึ่งมีภาพการสวมใส่ขึ้นตั้งแต่เด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ที่สะท้อนถึงการธำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมและความเป็นท้องถิ่น ดัง คำว่า “**ลื้อบ** (ลื้อน)” ที่ปรากฏเป็นคำฝึกอ่านในแบบเรียนภาษาลาว ดังภาพ

ลื้อบ

ภาพที่ 1 ตัวอย่างภาพ ลื้อน

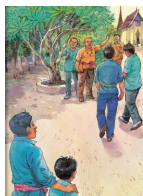

แม่ฮึง

ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพประกอบคำ แม่ฮึง

Note: The Ministry of Education and Sports (2020) **Note:** The Ministry of Education and Sports (2020)

การใช้คำว่า “**แม่ฮึง** (แม่หญิง)” ควบคู่กับภาพหญิงสาวนุ่งซิ่นในแบบเรียนเป็นกลวิธีในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเพศ วัฒนธรรม และการแต่งกายในบริบทของลาว แม้รูปแบบการแต่งกายอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่ซิ่นยังคงมีบทบาทสำคัญในภาครัฐ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ในฐานะเครื่องแต่งกายที่สื่อถึงความเป็นท้องถิ่นนิยม การใช้ภาพประกอบและคำศัพท์ในแบบเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญในการเน้นย้ำคุณค่าทางวัฒนธรรม กระตุ้นการรับรู้และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน การเรียนรู้ผ่านภาษาที่เกี่ยวข้องกับเครื่องแต่งกายจึงไม่ได้เป็นเพียงการพัฒนาทักษะทางภาษา แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสืบทอดและต่อยอดแนวคิดท้องถิ่นนิยม อันเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความเข้าใจและยอมรับวัฒนธรรมในระดับพื้นฐาน ในขณะที่แบบเรียนภาษาไทย แม้จะมีการสอนคำศัพท์ที่สามารถเชื่อมโยงกับเครื่องแต่งกายในชีวิตประจำวัน เช่น “ผู้หญิง” แต่ภาพประกอบยังคงสะท้อนความเป็นสมัยนิยมมากกว่า ส่วนเครื่องแต่งกายท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏก็แสดงถึงความมุ่งหมายของการใช้ไปในเชิงสัญลักษณ์มากกว่า ดังภาพ

ภาพที่ 3 การแต่งกายด้วยผ้าขาวม้า

Note: Office of the Basic Education Commission (2012)

ผู้หญิง

ภาพที่ 4 การแต่งกายผู้หญิง

Note: Office of the Basic Education Commission (2012)

จากข้างต้นปรากฏภาพของผู้ใหญ่ที่มีการแต่งกายตามสมัยนิยมแต่ก็มักจะมีผ้าขาวม้าเป็นส่วนประกอบสำคัญของการแต่งกายซึ่งเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์การแต่งกายที่แสดงความเป็นท้องถิ่นอย่างเด่นชัด “ผ้าขาวม้า” หรือการปรากฏภาพของเด็กชายสวมใส่ชุดม่ออ้อม และเด็กหญิงนุ่งผ้าถุงเฉพาะในเนื้อหาที่มีฉากหลังเป็นชนบทเท่านั้น แบบเรียนภาษาไทยจึงถูกใช้ในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการสะท้อนความปกติของการแต่งกายในวิถีชีวิตประจำวันเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรมและแยกแยะระหว่างวิถีชีวิตชนบทกับสังคมเมือง แตกต่างจากแบบเรียนภาษาลาวที่สะท้อนการแต่งกายแบบท้องถิ่นนิยมในชีวิตประจำวัน

2) การแต่งกายตามประเพณีนิยม ชุดประเพณีนิยม คือ เครื่องแต่งกายหรือรูปแบบแต่งกายที่สะท้อนถึงประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนหรือประเทศนั้น ๆ มักถูกใช้ในโอกาสที่เกี่ยวข้องกับพิธีการ หรือเทศกาลสำคัญ การศึกษาพบว่า แบบเรียนภาษาทั้งสองประเทศมีการใช้ภาพประกอบเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอความเป็นท้องถิ่นโดยไม่ได้มีการอธิบายผ่านคำ ข้อความหรือคำบรรยายโดยตรง ดังภาพ

ภาพที่ 5 การแต่งกายประเพณีสงกรานต์

Note: Office of the Basic Education Commission (2012)

ภาพที่ 6 การแต่งกายประเพณีนิยมลาว

Note: The Ministry of Education and Sports (2019)

จากการศึกษายังพบความแตกต่างของการนำเสนอความเป็นท้องถิ่นนิยมด้านการแต่งกายแบบประเพณีนิยมในแบบเรียนทั้งสองประเทศ โดยแบบเรียนภาษาไทยเชื่อมโยงการแต่งกายประเพณีนิยมกับเทศกาลและกิจกรรมสำคัญ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องแต่งกายกับวัฒนธรรมประเพณีได้อย่างชัดเจน ส่งเสริมความเข้าใจและจินตนาการของผู้เรียนเกี่ยวกับบริบททางวัฒนธรรม ในขณะที่แบบเรียนภาษาลาวนำเสนอภาพการแต่งกายท้องถิ่นโดยไม่ได้มีการเชื่อมโยงกับประเพณีเฉพาะ เนื่องจากแม่หญิงลาวนุ่งซิ่นในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับประเพณี ในขณะที่ของไทยจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับประเพณี เพราะนอกจากจะไม่แต่งกายแบบไทยในชีวิตประจำวันแล้ว การแต่งกายลักษณะนี้จะเป็นโอกาสพิเศษ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ต้องอาศัยประเพณีเป็นเครื่องยึดโยงกำหนดให้แต่งกายตามประเพณี อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแบบเรียนล้วนใช้ภาพประกอบเป็นสื่อหลักในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความคุ้นเคยและปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์การแต่งกายแบบประเพณีนิยมในบริบทของตนเอง

3) การแต่งกายตามกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวเป็นประเทศที่มีประชากรหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ การศึกษาแบบเรียนพบว่า มีการนำเสนอเครื่องแต่งกายแบบชาติพันธุ์ต่าง ๆ ผ่านภาพประกอบ แบบฝึกอ่าน และบทอ่านพร้อมภาพประกอบที่กล่าวถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ดังภาพ

ภาพที่ 7 ชุตชาติพันธุ์ในแบบเรียนภาษาลาว

Note: The Ministry of Education and Sports (2019)

ภาพการ์ตูนประกอบบทเรียนที่แสดงการแต่งกายด้วยชุดกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการสื่อสารถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมลาว แสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐหรือผู้จัดทำแบบเรียนที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ กับชาวลาว การใช้ภาพประกอบลักษณะนี้ส่งเสริมให้เด็กนักเรียนที่เรียนรู้ผ่านบทอ่านและภาพเกิดความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับปฐมวัย อีกทั้งยังพบการใช้ภาพประกอบการแต่งกายพร้อมบทอ่านที่มีการระบุว่าตัวละครสวมเครื่องแต่งกายเหล่านั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในบทอ่านเรื่อง “ແມ່ຮຽນຜົວ (แม่เรียนผัว)” และบทอ่านเรื่อง “ນາງນ້ອຍໄປທ່ວ່ອບຸນຊ້າງ (นางน้อยไปเที่ยวบุญช้าง)” ดังภาพ

ภาพที่ 8 การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

Note: The Ministry of Education and Sports (2021)

ภาพที่ 9 กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ร่วมงานบุญช้าง

Note: The Ministry of Education and Sports (2021)

จากข้างต้นจะเห็นว่าตัวละครมีการแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์ ซึ่งในบทอ่านมีการกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ความว่า “ດົນບານມາແລ້ວມີແມ່ວໂຕໜຶ່ງ ລາວໄດ້ໄປອາໄສຢູ່ເຮືອນຂອງລາວເຜົ່າມົ້ງທີ່ຕັ້ງຢູ່ເບື້ອງຝັ່ງ (นานมาแล้วมีแม่ตัวหนึ่ง มันได้ไปอาศัยเรือนของชาวเผ่าม้งบนเขา)” บทอ่านเกี่ยวกับชนเผ่าควบคู่กับภาพประกอบการแต่งกายนี้ยิ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับรากเหง้าวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในลาวได้ดียิ่งขึ้น และอัตลักษณ์การแต่งกายที่ถูกนำเสนอดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ประกอบกับบทบรรยาย “นางน้อยไปเที่ยวบุญช้าง” ความว่า “ໃນງານບຸນແຕ້ມໄປດ້ວຍຜູ້ຄົນຫຼາຍລຸ້ນເຜົ່າເຂົ້າມາຮ່ວມງານ (ในงานบุญเต็มไปด้วยผู้คนหลายชนเผ่าเข้าร่วมงาน)” ในบทอ่านเป็นการสมมติประสบการณ์ของตัวละครที่ได้ไปเที่ยวและบอกเล่าสิ่งที่ตนได้พบเห็น ซึ่งกล่าวถึงผู้ที่มีร่วมงานบุญครั้งนี้มีชนเผ่าต่าง ๆ สะท้อนถึงการเปิดกว้างขยายโอกาสทางการใช้ชีวิตและการศึกษาอย่างเท่าเทียม ทั้งยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ รวมถึง

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่แม้ว่าจะหลากหลายแต่ก็อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมลาว ช่วยสร้างความเป็นชาติและความรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

การถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมด้านวัฒนธรรมวัตถุผ่านอัตลักษณ์การแต่งกายที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาลาวและภาษาไทย สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านการแต่งกาย มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน โดยแบบเรียนภาษาลาวนำเสนอการแต่งกายที่ผสมผสานระหว่างเครื่องแต่งกายดั้งเดิมและสมัยใหม่อย่างลงตัว เน้นการใช้งานในชีวิตประจำวันให้เห็นถึงความปกติในการสวมใส่ตลอดช่วงวัยต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและยอมรับความหลากหลาย ทางชาติพันธุ์ ในขณะที่แบบเรียนภาษาไทย มุ่งนำเสนออัตลักษณ์การแต่งกายในบริบทของประเพณีและเทศกาลสำคัญ โดยเน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรม มากกว่าการแสดงให้เห็นถึงการแต่งกายในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังใช้เพื่อเปรียบเทียบระหว่างการแต่งกายในชนบทและเมือง ซึ่งแม้ว่าทั้งสองแบบเรียนจะมีแนวทางที่แตกต่างกัน แต่ล้วนมีบทบาทในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเครื่องแต่งกายโดยการใช้แนวคิดท้องถิ่นนิยมผ่านภาพ คำ ประโยค และบทอ่าน เพื่อปลูกฝังความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของตนเองในบริบทของชาติและชุมชน

1.2 ความเป็นท้องถิ่นนิยมกับการนำเสนอวัฒนธรรมอาหารในแบบเรียน

อาหาร ถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมวัตถุ ที่มนุษย์ประกอบขึ้น เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยสื่อสารภาพลักษณ์และแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของชาติได้เป็นอย่างดี ดังที่ Saladtook & Banterng (2023, pp. 215-216) กล่าวถึงวัฒนธรรมอาหาร โดยสรุปได้ว่า “อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ของมนุษย์ที่ไม่สามารถขาดในชีวิตได้ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของแต่ละเผ่าพันธุ์ได้อย่างชัดเจน” การศึกษาวัฒนธรรมวัตถุด้านอาหารที่แสดงถึงแนวคิดท้องถิ่นนิยม มีทั้งลักษณะร่วมกันและแตกต่างกัน โดยแบบเรียนภาษาลาว มุ่งเสนอภาพวัฒนธรรมอาหารที่มาจากวัตถุดิบในท้องถิ่น หาได้ง่ายจากธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเป็นอาหารที่ผู้เรียนมีความคุ้นเคยพบเจอในชีวิตประจำวัน เช่น อาหารประเภทแจ่ว อ่อม และข้าวเหนียว นำมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรมอาหาร ดังภาพ

ภาพที่ 10 อาหารลาว

Note: The Ministry of Education and Sports (2021)

ภาพที่ 11 การสนทนาเกี่ยวกับอาหาร

Note: The Ministry of Education and Sports (2021)

ในขณะที่ประเทศไทยนอกจากจะมีการนำเสนอให้เห็นอาหารหลักอย่าง ข้าวสวยและต้มยำกุ้ง ที่สื่อถึงความเป็นชาติในองคร่วมแล้ว ยังมุ่งเน้นการนำเสนออาหารที่หลากหลายในแต่ละภูมิภาคโดยอาหารบางอย่างผู้เรียนบางท้องถิ่นอาจไม่คุ้นเคยและไม่ได้เป็นอาหารที่รับประทานในชีวิตปกติประจำวัน แต่เป็น

อาหารที่สะท้อนความเป็นภูมิภาคนั้น ๆ ได้ชัดเจน ดังปรากฏในแบบเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพาที่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่องของดีในตำบล ความว่า

“น้ำบุดูเป็นเครื่องจิ้มอาหารของคนภาคใต้เหมือนคนภาคเหนือรับประทานน้ำพริกหนุ่ม คนภาคกลางรับประทานน้ำพริกกะปิ น้ำปลาร้าคู่กับคนภาคอีสานในละ... ถ้าคุณน้าคุณลุงข้าวรับประทานกับไข่เจียวร้อน ๆ กับผักสด หรือผักต้มก็ได้ค่ะ อร่อยสุด ๆ ไปเลย”

(Office of the Basic Education Commission, 2012, p. 164)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตัวละครเด็กได้มีการอธิบายเกี่ยวกับน้ำบุดูให้คนที่มาซื้อของฟัง โดยการเชื่อมโยงไปถึงอาหารในภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ลักษณะการนำเสนอแบบนี้ชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมอาหารของแต่ละภูมิภาคที่มีอยู่อย่างหลากหลายซึ่งเชื่อมโยงกันในฐานะวัฒนธรรมอาหารของชาติไทย อีกทั้งยังสะท้อนภาพของอาหารในบทบาทการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ดังความว่า

“ลูกค้าของยิหว่าในวันนั้นตกลงซื้อน้ำบุดูไปคนละขวด ตามด้วยแกงไตปลา ซึ่งมีทั้งแบบแห้งและแบบน้ำ ซื้อมีเยอะอย่างละครึ่งกิโล และมีตะมวงหิมพานต์อีกคนละถุงใหญ่เพราะทนแรงโฆษณาของแม่ค้าตัวน้อยที่นำเสนอสินค้าตัวอย่างน่ารักน่าเอ็นดูไม่ได้...ยิหว่าฝากสตอ กับลูกหยีกวนไปรับประทานด้วยค่ะ นี่คุณยายทำเอง”

(Office of the Basic Education Commission, 2012, p. 165)

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า แม้ว่าการนำเสนออัตลักษณ์อาหารจะมีลักษณะที่มุ่งเน้นแตกต่างกัน แต่ก็ปรากฏลักษณะร่วมในการสอดแทรกวัฒนธรรมอาหารในท้องถิ่น สร้างความเป็นท้องถิ่นนิยมให้เกิดกับผู้เรียนสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมอาหารในท้องถิ่นของตน เห็นถึงวัตถุดิบหลากหลายที่มาจากรักรชาติดั้งเดิมของประเทศไทย ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ห่วงแหน อนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดจากผลิตผลทรัพยากรธรรมชาติของประเทศชาติต่อไป

1.3 เครื่องมือเครื่องใช้กับแนวคิดท้องถิ่นนิยม

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบเครื่องมือเครื่องใช้ที่พบแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความเป็นเอกลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการดำเนินชีวิต โดยจากการศึกษาพบว่า แบบเรียนทั้งสองประเทศนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนผ่านเครื่องมือเครื่องใช้ แต่มีแนวทางและเนื้อหาที่แตกต่างกันไป โดยแบบเรียนภาษาลาวเน้นการสื่อสารความเป็นท้องถิ่นนิยมผ่านการนำเสนอวัฒนธรรมวัตถุทั้งการแต่งกาย อาหาร เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมประจำวัน เช่น การใช้ “ໄຂ (ไซ)” จับปลา ดังภาพ

ໄຂ

ภาพที่ 12 ไซ

Note: The Ministry of Education and Sports (2019)

● ภาพ, เสียงและสื่ออื่นๆ ที่ใช้ ในกิจกรรมการเรียนรู้ของครูและนักเรียน

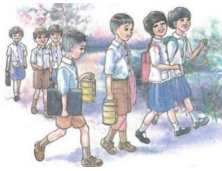

12

ภาพที่ 13 วิธีการใช้ไซ

Note: The Ministry of Education and Sports (2019)

จากตัวอย่างการนำเสนอเครื่องมือพื้นบ้าน “ไข (ไซ)” ในแบบเรียนผ่านภาพและบทอ่านเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือในชีวิตประจำวัน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจการใช้งานและความสำคัญของเครื่องมือพื้นบ้านที่เชื่อมโยงความรู้ในแบบเรียนกับชีวิตจริงของตนเองและชุมชนที่ดำรงชีพด้วยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ทั้งยังต่อยอดอัตลักษณ์วิถีเกษตรกรรมอันเป็นรากฐานของสังคมลาว ช่วยปลูกฝังความภาคภูมิใจในการรักษาและสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรม ในขณะที่แบบเรียนภาษาไทยมุ่งนำเสนอถึงวัฒนธรรมวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ในลักษณะของการเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นชนบท เช่น ปิ่นโต จากบทอ่านเรื่อง นอกเมืองในกรุง ดังตัวอย่าง

“ไก่แจ้และเพื่อน ๆ วางกับข้าวของตนไว้เป็นกองกลาง
นั่งล้อมวงกินข้าวด้วยกันได้อาหารที่มีรสชาติ
แตกต่างกันไป”

ภาพที่ 14 เด็กชนบทถือปิ่นโตไปโรงเรียน

Note: Office of the Basic Education
Commission (2012)

“อาหารกลางวัน ต่างคนต่างซื้อต่าง
รับประทาน ไม่เหมือนเพื่อนที่บ้านไก่แจ้”

ภาพที่ 15 เด็กสังคมเมืองรับประทานอาหาร

Note: Office of the Basic Education
Commission (2012)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า แบบเรียนภาษาไทยไม่ได้เน้นรายละเอียดการใช้งานอย่างเจาะจง อีกทั้งภาพและบทบรรยายการใช้ปิ่นโตเชื่อมโยงวิถีชีวิตชนบทแห่งการแบ่งปัน ที่แตกต่างกับสังคมเมือง การนำเสนอเครื่องมือเครื่องใช้ในแบบเรียนภาษาไทยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับความเป็นชนบทและความเรียบง่ายที่มีความสุข โดยเน้นการเปรียบเทียบระหว่างชีวิตชนบทกับสังคมเมืองมากกว่าการสอนวิถีการใช้วัฒนธรรมวัตถุเหล่านั้นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแสดงถึงแนวคิดท้องถิ่นนิยม ในเชิงการสร้างภาพตระหนักในรากเหง้าทางวัฒนธรรม แต่ยังไม่เน้นถึงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมในวิถีชีวิตจริงของผู้อยู่เรียนเท่าแบบเรียนภาษาลาว

2. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Non - Material Culture) วัฒนธรรมประเภทนี้เน้นสิ่งที่ไม่มีรูปธรรม กล่าวคือ เป็นนามธรรม (Abstract) จากการศึกษาแบบเรียนภาษาลาวและภาษาไทย พบวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ได้แก่ ค่านิยม วิถีชีวิต ประเพณี และความเชื่อ รายละเอียดดังนี้

2.1 ค่านิยม เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ให้คุณค่าแก่สังคม คือมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับโดยคนจำนวนมากของสังคมว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่มีความน่าปรารถนา และเป็นเครื่องวัดสิ่งที่มีค่าในสังคม เมื่อสิ่งใดมีคุณค่า สมาชิกของสังคมก็อยากได้หรืออยากมีสิ่งนั้นไว้ครอบครอง (Satsanguan, 2005, p. 43) ดังนั้นการศึกษาค่านิยมจากแบบเรียนจึงทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ ที่นำเสนอและปลูกฝังความเป็นท้องถิ่นนิยม ดังนี้

จากข้างต้นแบบเรียนภาษาลาวนำเสนอให้เห็นว่า การศึกษาและวิถีชีวิตไม่ใช่สิ่งที่แยกจากกัน โดยเฉพาะภาพเด็กที่กำลังหุงข้าวพร้อมกับอ่านหนังสือไปด้วย แสดงถึงการผนวกการศึกษาเข้ากับวิถีชีวิต ความสำคัญของการศึกษาในแบบเรียนภาษาลาวจึงไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงในสถาบันการศึกษา แต่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน อีกทั้งบทอ่าน **ຂ້ອຍມັກໄປໂຮງຮຽນ** (ฉันชอบไปโรงเรียน) ยังแสดงให้เห็นถึงการผลักดันและเปิดโอกาสทางการเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มชนและท้องถิ่นต่าง ๆ ที่นำเสนอภาพนักเรียนแต่งกายชุดชนเผ่า หรือภาพผู้พิการร่วมเรียน ในขณะที่แบบเรียนภาษาไทยนำเสนอการศึกษาในลักษณะแยกออกมาเป็นกิจกรรมที่เน้นย้ำความสำคัญของการศึกษาและหน้าที่ที่พึงกระทำโดยนำเสนอเชิงสัญลักษณ์ ใช้ความเป็นอุดมคติแบบท้องถิ่นนิยม เช่น การใช้ช้างเป็นสัญลักษณ์ เพื่อสื่อให้เห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมเข้าถึง ภาพช้างไปโรงเรียนเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงค่านิยมการศึกษาในสังคมชนบทไทย โดยให้นักเรียนเห็นว่าช้างที่เป็นสัตว์ยังต้องไปโรงเรียน ผู้เรียนจึงควรเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเช่นกัน ดังภาพ

ภาพที่ 20 เด็กและลูกช้างไปโรงเรียน

Note: Office of the Basic Education Commission (2012)

3) **ค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพ** ที่ปรากฏในแบบเรียนทั้งสองประเทศพบความเป็นท้องถิ่นอย่างเด่นชัด ในแบบเรียนภาษาลาวมีการนำเสนอมุมมองของอาชีพที่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมอย่างอาชีพแพทย์ ในบทอ่าน **“ຂ້ອຍຍາກເປັນທ່ານหมอ”** (ฉันอยากเป็นท่านหมอ) แต่ยังคงไม่ทิ้งการให้ความสำคัญของอาชีพชาวนาในบทอ่าน **“ຂ້ອຍມັກເປັນຊາວນາ”** (ฉันชอบเป็นชาวนา) ที่ให้คุณค่าและความสำคัญอย่างภาคภูมิใจ ดังภาพ

ภาพที่ 21 บทอ่านฉันอยากเป็นหมอ

Note: The Ministry of Education and Sports (2021)

ภาพที่ 22 บทอ่านฉันชอบเป็นชาวนา

Note: The Ministry of Education and Sports (2021)

การที่ปรากฏบทอ่านที่ชื่อว่า “**ຂ້ອມັກເບັນລາວນາ** (ฉันชอบเป็นชาวนา)” ควบคู่กันไปกับอาชีพแพทย์นี้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมด้านอาชีพในท้องถิ่นว่ามีคุณค่าและมีความสำคัญเท่าเทียมกันสะท้อนถึงตั้งใจที่ต้องการให้นักเรียนเห็นคุณค่าของอาชีพดั้งเดิมในท้องถิ่นของตนเป็นรากฐานของเศรษฐกิจขณะที่แบบเรียนภาษาไทยมีการนำเสนออาชีพอย่างหลากหลายโดยไม่ให้รายละเอียดเฉพาะเจาะจง แต่ก็มี การให้ภาพอาชีพของชาวชนบทและอาชีพในสังคมเมืองที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

ภาพที่ 23 อาชีพในชนบท

Note: Office of the Basic Education Commission (2012)

ภาพที่ 24 อาชีพในเมือง

Note: Office of the Basic Education Commission (2012)

อาชีพในชนบทที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาไทย ได้แก่ อาชีพครู วิศวกรและคนเลี้ยงช้าง ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงวิถีแห่งความสงบสุขในการอาชีพที่ชนบทเหล่านั้นมี ในขณะที่เมืองหลวงปรากฏอาชีพที่หลากหลายมากกว่าแต่จะพบวิถีที่วุ่นวายกว่าชนบท ทั้งการเดินทาง ปัญหาเศรษฐกิจ รวดรัดภาพความแออัดของผู้คน เป็นต้น การนำเสนอภาพในลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนนี้ อาจเป็นไปได้ว่าผู้สร้างแบบเรียนต้องการให้คนไทยเกิดความรู้สึกว่าชนบทน่าอยู่อาศัยกว่าเมืองหลวง จนก่อให้เกิดสำนึกรักท้องถิ่น และหันกลับสู่วิถีชีวิตที่ไม่เร่งรีบหรือการทำงานในชนบทที่มีความสุข (slow life) อีกนัยหนึ่งก็เพื่อการกระจายตัวทางเศรษฐกิจและลดความแออัดในพื้นที่เมือง

4) ค่านิยมรักชาติ หมายถึง ความเชื่อและความรู้สึกผูกพันที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีต่อชาติจากการศึกษาแบบเรียนภาษาไทยและภาษาลาวพบลักษณะการถ่ายทอดค่านิยมรักชาติเช่นเดียวกัน ปรากฏการนำเสนอประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่และมีมาอย่างยาวนานเพื่ออธิบายที่มาของความเป็นมาของกลุ่มชน อาชีพประวัติของกษัตริย์ผู้สร้างชาติบ้านเมือง ดังภาพ

ภาพที่ 25 เจ้าไชยเชษฐาธิราช

Note: The Ministry of Education and Sports (2021)

“เป็นบ้านชาติที่มีมาก” ครูดีดิม “โอรสเป็นคนสร้างชาติไทย ก็คนไทยและชาวต่างชาติ สดุดีโบราณนามเจ้า เจ้าเมืองคนไทยต่างคนต่างอยู่ แต่เป็นกลุ่มๆ จงกระตือรือร้นด้วยของคนไทยกลุ่มหนึ่ง พระเป็นผู้นำและนำพาให้ชาวไทย คือข้า วรบรรพตและผู้คนเอาใจไว้ กันดีด้วยดีด้วย นานาที่ทรงเป็นกับเช่นกัน เลือดยความสุขแล้วดี เพื่อรวบรวมแผ่นดินให้เป็นอันหนึ่ง ป้อมกันไม่ให้ข้าศึกมาทราบ จงกระตือรือร้นด้วยดีรักษาชาติปัจจุบันนี้แลไม่มีมีการสู้รบกับข้าศึกอันเนื่องมาดีโบราณแต่พระยศที่ทรงปกครองเมืองและป้อมกันต่าง ๆ เพื่อเป็นราชชนกผู้ยิ่งใหญ่และเจ้าเมืองดี เจ้า พิศัยราชย์ดี ขงได้โดยดีดีดีพระมหากษัตริย์ที่รับประชาชน พระป้อมและรักษาชาติไว้ไม่ให้ตกเป็นข้าของต่างชาติ

ภาพที่ 26 บทอ่านเรื่องชาติของเร

Note: Office of the Basic Education Commission (2012)

บทอ่านเรื่อง “เจ้าไชยเชษฐาธิราช” (เจ้าไชยเชษฐาธิราช) ในแบบเรียนภาษาลาวและบทอ่านเรื่อง “ชาติของเรา” ในแบบเรียนภาษาไทย ต้องการให้นักเรียนได้ทราบถึงที่มาของตน ส่งเสริมความรู้สึกซาบซึ้งในสถาบันกษัตริย์ผู้เสียสละ ทั้งยังนำมาซึ่งความภาคภูมิใจและความผูกพันต่อประเทศผ่านเนื้อหาการเรียนการสอน ตระหนักถึงบทบาทของตนในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ คำนึงรักชาติในแบบเรียนจึงไม่เพียงเน้นการเรียนรู้และเข้าใจ แต่ยังสะท้อนแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่สร้างจิตสำนึกให้มีความพร้อมที่จะทำประโยชน์ หวงแหน และอนุรักษ์มรดกปกป้องชาติในอนาคต

2.2 วิถีชีวิต หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตที่สะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมซึ่งประกอบด้วยวิถีคิด พฤติกรรม ความเชื่อ และกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความผูกพันทางสังคม จากการศึกษาพบว่า แบบเรียนภาษาลาวถ่ายทอดแนวคิดเรื่องวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติผ่านการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกับสิ่งแวดล้อมในหลายมิติ ทั้งด้านการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ อาทิ วิธีการเลี้ยงไก่จับปู รวมถึงการสอนวิธีรับมือกับภัยธรรมชาติ ในขณะที่แบบเรียนภาษาไทยกล่าวถึงวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติในบางบริบท โดยมีกวีปรากฏเป็นองค์ประกอบเพื่อสะท้อนลักษณะของสังคมชนบท และแม้จะมีการกล่าวถึงความสำคัญของธรรมชาติแต่ลักษณะการนำเสนอเน้นไปที่มุมมองเชิงอุดมคติหรือแนวคิดเชิงนามธรรม เช่น ปัญหาโลกร้อนในระดับสากล ซึ่งอาจไม่ได้เชื่อมโยงโดยตรงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนดังภาพ

ภาพที่ 27 วิธีรับมือพายุ

Note: The Ministry of Education and Sports (2021)

ภาพที่ 28 บทอ่านนอกเมือง...ในกรุง

Note: Office of the Basic Education Commission (2012)

จากข้างต้นแบบเรียนภาษาลาวมีการสอนวิธีการรับมือกับพายุเพื่อดำรงวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยส่งเสริมแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในบริบทของวิถีชุมชน ส่วนในบทอ่านเรื่อง นอกเมือง...ในกรุง จากแบบเรียนภาษาไทยใช้การนำเสนอวิถีชีวิตกับธรรมชาติสะท้อนภาพความเป็นชนบทเพื่อให้ภาพที่ตรงข้ามกับสังคมเมืองชัดเจนขึ้น ดังนั้นแม้ว่าทั้งสองแบบเรียนมีการนำเสนออัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมเหมือนกันแต่แบบเรียนภาษาลาวมีแนวทางการนำเสนอวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ใกล้ชิดกับบริบทของผู้เรียนมากกว่าแบบเรียนภาษาไทย เป็นปัจจัยที่อาจส่งผลให้เกิดความแตกต่างในระดับความตระหนักรู้ต่อวิถีชีวิตกับธรรมชาติของผู้เรียน

การสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการเล่น อาทิ “**ขี้บนขาววัก** (เล่นซ่อนหา)” “**อ่าวทะโບ ขาววัก** (เดินกลา)” ที่เป็นการนำเสนออัตลักษณ์วัฒนธรรมสะท้อนแนวคิดท้องถิ่นนิยมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจการเล่นท้องถิ่นของตน อีกทั้งการสอนวิธีการเล่นเหล่านี้ยังก่อให้เกิดการสืบต่อทางด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมอีกด้วย

อภิปรายและสรุปผล

การศึกษาการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมในแบบเรียนภาษาลาว และแบบเรียนภาษาไทยพบว่า แบบเรียนภาษาลาวมีกลวิธีในการถ่ายทอดผ่านการนำเสนอวัฒนธรรมทั้ง วัฒนธรรมวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุซึ่งผูกโยงเข้ากับแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่มุ่งเน้นเสนอภาพสังคมที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่รักใคร่ปรองดอง มีน้ำใจ ไม่แบ่งแยก อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขไปพร้อมกับวิถีชีวิตที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา แต่ยังคงอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างลงตัวเป็นสำคัญ โดยเชื่อมโยงสิ่งเหล่านั้นเข้ากับผู้เรียนในลักษณะของความเป็นวิถีชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจ เห็นถึงคุณค่าของวิถีชีวิตที่ตนปฏิบัติอยู่ สร้างความรู้สึกผูกพัน ห่วงแหน ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญต่อความเป็นท้องถิ่นที่ใกล้ชิดธรรมชาติของตน อีกทั้งการที่ให้รายละเอียดและการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ในการดำรงชีวิตตามวิถีท้องถิ่นที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาลาวยังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้สืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในท้องถิ่นไปโดยปริยายตั้งแต่ระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างชาติและพัฒนาชาติ สอดคล้องกับ Kamonsujja (2019, p. 36) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมลาวกับสังคม กรณีศึกษาเรื่องสั้นประเพณีและชีวิต พบว่า “เรื่องสั้นลาวมุ่งเน้นนำเสนอภาพการสร้างชาติและพัฒนาชาติ โดยปลูกฝังให้ประชาชนรักชาติและมีความต้องการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและอาชีพ” แบบเรียนภาษาลาวจึงมีลักษณะของการนำเสนออัตลักษณ์วัฒนธรรมควบคู่ไปกับการศึกษาและการพัฒนาประเทศ

นอกจากนี้แบบเรียนภาษาลาวยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพ (Unity) โดยเชื่อมโยงผู้เรียนเข้ากับวัฒนธรรมของชาติผ่านวิถีชีวิตอย่างแนบเนียน จะเห็นได้จากการนำเสนอภาพวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการนำเสนอภาพการแต่งกายแบบท้องถิ่นนิยมในวิถีชีวิตประจำวัน เป็นตัวอย่างกลไกหนึ่งของรัฐที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างประชาชน วัฒนธรรม และรัฐ หลอมรวมเข้ากับการศึกษาอย่างกลมกลืนและมีประสิทธิภาพ

ส่วนแบบเรียนภาษาไทยมีการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมในการนำเสนอ ทั้งวัฒนธรรมวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ซึ่งเป็นลักษณะการแยกส่วนระหว่างชนบทและเมืองในเชิงสัญลักษณ์และความเป็นอุดมคติเพื่อให้ภาพของความเป็นท้องถิ่นเด่นชัดขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นถึงความเรียบง่ายและความสุขของการดำเนินชีวิตตามวิถีท้องถิ่นในลักษณะภาพแทนของชุมชนในอุดมคติ ก่อให้เกิดความซาบซึ้งในวัฒนธรรม ความเป็นท้องถิ่นและความเป็นชาติของตน สอดคล้องกับ Sansuwan & Sunthornparasathit (2024, pp. 401-420) ได้ศึกษาวิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาทีกับการนำเสนออุดมการณ์ท้องถิ่นนิยม ที่ปรากฏผ่านบทอ่าน พบว่า “การนำเสนอท้องถิ่นนิยมผ่านเนื้อหาชนบทกับสังคมที่มีวัฒนธรรมอันดี ได้เกิดขึ้นเพื่อการย้าชัดถึงสังคมชนบทกับการแสดงความเป็นท้องถิ่นนิยม ที่ชนบทในแบบเรียนมีการขับเน้นภาพเชิงบวกในด้านวัฒนธรรมอันดีของชุมชน จากการเป็นสังคมที่มีงานประเพณี ผู้คนในสังคมรักใคร่ปรองดอง มีน้ำใจ พร้อมกับยังเป็นที่มีสืบสานจากภาพความสนุกสนาน และมีเสียงหัวเราะ ซึ่งภาพและเนื้อหาที่ปรากฏนี้ทำให้เห็นว่าชนบทเป็นสังคมที่อยู่อาศัยได้อย่างมีความสุข อันจะกลายเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อชนบทได้”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการศึกษาระบบเรียนภาษาลาวและภาษาไทยจะพบลักษณะที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่มีลักษณะร่วมกันอย่างเด่นชัด คือ การปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมโดยนำเสนออัตลักษณ์วัฒนธรรมในหลายมิติทั้งที่เป็นวัฒนธรรมวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ สอดแทรกผ่านกระบวนการเรียนรู้ภาษาจากประโยค ภาพ คำ บทอ่าน และนิทาน ประกอบเข้ากันจนก่อให้เกิดความเป็นท้องถิ่นนิยม ที่สะท้อนภาพของความเป็นชุมชนหรือท้องถิ่นในแง่ความสัมพันธ์ของชีวิตผู้คน ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และความสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติในท้องถิ่นที่มีความสุข ความสงบจากพื้นที่หรือความเป็นท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและภาคภูมิใจ ต้องการที่จะสืบสานวิถีเหล่านั้นรวมถึงธำรงรักษาสังคมและต่อยอดจากความเป็นท้องถิ่นเหล่านั้นต่อไป สอดคล้องกับ Yanyongkasemsuk (2014, pp. 8-9) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของแนวคิดท้องถิ่นนิยมไว้ว่า “ให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชน (Community) ที่ชีวิตของมนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในลักษณะพึ่งพาอาศัย ให้ความสำคัญกับรากเหง้าความเป็นมา (History) ของตนเองของชุมชน อันแสดงให้เห็นผ่านประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ที่บรรพบุรุษได้ร่วมกันสร้างสมและถ่ายทอดมา อันแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญา ขณะเดียวกันทุกคนก็ต้องพึ่งพิงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้มีใช้ต่อไปยังรุ่นลูกหลาน”

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการศึกษาระบบเรียนที่สะท้อนอัตลักษณ์ของลาวและไทยที่ผ่านมา แม้ว่าจะพบสิ่งที่ยังคงปรากฏเช่นเดิมในด้านอุดมการณ์และการสร้างเสริมอัตลักษณ์ผ่านแบบเรียนที่เน้นย้ำคุณค่าของความรักชาติ การเสียสละ และการมีน้ำใจ โดยแบบเรียนของลาวสะท้อนอัตลักษณ์ที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากกว่า การศึกษาของ Kongsirirat (2005) เรื่องอัตลักษณ์วิถีความคิดของคนไทยและคนลาวจากรรณกรรมแบบเรียน หากแต่การศึกษาครั้งนี้ยังพบลักษณะที่เพิ่มเติม คือ การนำเสนอความคิดความเป็นท้องถิ่นมาขับเน้นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านแบบเรียนภาษาลาวที่ถูกพัฒนาปรับปรุงขึ้นใหม่อย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยมุ่งเน้นเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของผู้เรียนในทุกกลุ่ม รวมไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศลาวมากกว่าแบบเรียนฉบับเก่า ดังที่ The Ministry of Education and Sports, Research Institute of Educational Sciences (2021, p. 4) ได้กล่าวไว้ในคู่มือภาษาลาวชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ความว่า “**การสอนຂອງທ່ານຈະບັນລຸເປົ້າໝາຍທີ່ສູງກວ່າ, ມີຄວາມ ໝາຍທີ່ໜັກແໜ້ນກວ່າ ແລະ ເຮັດໃຫ້ບົດຮຽນເປັນໜ້າສົນໃຈຫຼາຍຂຶ້ນ ໂດຍການເລື່ອມໂຍງບົດຮຽນເຂົ້າກັບສະພາບ ແວດລ້ອມຂອງນັກຮຽນເອງ...ເພື່ອສົ່ງເສີມການປົກປັກຮັກສາ ມໍລະດົກທາງດ້ານວັດທະນະທຳຂອງນັກຮຽນ (ຜູ້ມີບັນຍາ ທັງຖິ່ນ, ຮີດຄອງປະເພນີ ແລະ ວັດທະນະທຳ) ແລະ ເສີມ ຂະຫຍາຍຄວາມຮູ້ ແລະ ຄຳນິຍົມກ່ຽວກັບສະພາບ ແວດ ລ້ອມຂອງທັງຖິ່ນຕົນ ວັກສະນະຈຸດດ້ານຂອງທ່ານມະລາດ, ວັກສະນະຈຸດດ້ານຂອງສັງຄົມ, ເຕັກໂນໂລຊີ, ກະສິກຳ ແລະ ອຸດສາຫະກຳຂອງທັງຖິ່ນ** (การสอนของครูจะบรรลุเป้าหมายที่สูงขึ้น มีความหมายที่หนักแน่นขึ้นและทำให้บทเรียนน่าสนใจยิ่งขึ้นโดยการเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับสภาพแวดล้อมของนักเรียนเอง เพื่อส่งเสริมการปกป้องรักษามรดกทางด้านวัฒนธรรมของนักเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และฮีต คอง ประเพณีและวัฒนธรรม เสริมสร้างความรู้และค่านิยมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นของตน ลักษณะเด่นของธรรมชาติ ลักษณะเด่นของสังคมเทคโนโลยี เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมของท้องถิ่น)” เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าแบบเรียนภาษาลาวที่มีการปรับปรุงพัฒนาขึ้นใหม่มีขับเคลื่อนการศึกษาควบคู่ไปกับวัฒนธรรมและความเป็นท้องถิ่นที่รวมถึงชาติพันธุ์และกลุ่มคนต่าง ๆ ทั้งคนพิการ คนในเมือง และคนชนบท ล้วนแล้วแต่ถูกให้ความสำคัญ มีโอกาสเข้าถึงทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม เพราะทุกคนถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นท้องถิ่น และมีหน้าที่ร่วมกันในการสร้างชาติพัฒนาสาธารณรัฐประชาชนลาวต่อไปเช่นเดียวกัน ส่วนแบบเรียนภาษาไทย มีข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ การนำเสนอภาพของชนบทที่

สงบสุขกับภาพของสังคมเมืองที่วุ่นวาย การนำเสนอภาพความเป็นอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้สร้างแบบเรียนมุ่งหมายให้คนไทยเกิดความรู้สึกว่าชนบทน่าอยู่อาศัยกว่าสังคมเมือง สร้างสำนึกรักท้องถิ่น และหันกลับสู่วิถีชีวิตที่ไม่เร่งรีบหรือการทำงานในชนบทที่มีความสุข อีกนัยหนึ่งก็เพื่อการกระจายตัวทางเศรษฐกิจและลดความแออัดในพื้นที่เมือง

นอกจากนี้การศึกษาการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมในแบบเรียนภาษาลาวและแบบเรียนภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาต้นยังทำให้เห็นถึงบทบาทของแบบเรียนที่ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงการสอนอ่านเขียนเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาติ ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และพัฒนาแบบเรียนภาษาบนรากฐานอัตลักษณ์วัฒนธรรมต่อไปได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาผลกระทบต่อผู้เรียนในด้านทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ความภาคภูมิใจ และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภายหลังการเรียนรู้ผ่านแบบเรียนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมตามแนวคิดท้องถิ่นนิยม
2. ศึกษาเชิงเปรียบเทียบการปลูกฝังอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมในแบบเรียนของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียน เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างในการนำเสนออัตลักษณ์วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

References

- Eoseewong, N. (2024). **Thai City: Textbooks and Monuments**. Matichon. (In Thai)
- Kamonsujja, W. (2019). The Relationship between Laos Literature and Society A Case Study of “Tradition and Life” Short Story. **Journal of Social Innovation and Mass Communication Technology**, 2 (2), 23-36. (In Thai)
- Kongsirirat, S. (2005). **Identity and Thought Processes of Thai and Lao People as Presented in Textbook Literature**. [Research Report]. Naresuan University. (In Thai)
- Office of the Basic Education Commission. (2011). **Basic Education Core Curriculum Textbook Series: Language for Life, Phasa Phatee, Grade 1, Thai Language Learning Area, Basic Education Core Curriculum B.E.2551** (13th ed.). Academic and Educational Standards Bureau. (In Thai)
- Office of the Basic Education Commission. (2020). **Basic Education Core Curriculum Textbook Series: Language for Life, Phasa Phatee, Grade 3, Thai Language Learning Area, Basic Education Core Curriculum B.E. 2551** (13th ed.). Academic and Educational Standards Bureau. (In Thai)

- Satsanguan, N. (2005). **Fundamentals of Anthropology**. Department of Sociology and Anthropology, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Saladtook, S. & Banterng, T. (2023). Image Communication of Japanese Food Culture Through Anime. **Journal of Communication and integrated media**, 11 (1), 213 - 243. (In Thai)
- Sansuwan, S. & Sunthornparasathit, N. (2024). Thai Language Textbook, Language for Life Series, Pasa Pathi, The Representing of Localism Ideology. **Journal of Educational Management and Research Innovation**, 6 (2), 401-420. (In Thai)
- Srikham, W., Laophairoj, R. & Suwanna, S. (2018). Muticulturalism in Elementary School Textbooks of Laos and Vietnam. **Journal of Liberal Arts Ubon Ratchathani University**, 14 (2), 209-226. (In Thai)
- The Ministry of Education and Sports, Research Institute of Educational Sciences. (2019). **Lao Language Textbook for Grade 1, Book 1**. Education Printing Enterprise State Company. (In Lao)
- The Ministry of Education and Sports, Research Institute of Educational Sciences. (2019). **Lao Language Textbook for Grade 1, Book 2**. Education Printing Enterprise State Company. (In Lao)
- The Ministry of Education and Sports, Research Institute of Educational Sciences. (2020). **Lao Language Textbook for Grade 2, Book 1**. Education Printing Enterprise State Company. (In Lao)
- The Ministry of Education and Sports, Research Institute of Educational Sciences. (2020). **Lao Language Textbook for Grade 2, Book 2**. Education Printing Enterprise State Company. (In Lao)
- The Ministry of Education and Sports, Research Institute of Educational Sciences. (2021). **Lao Language Textbook for Grade 3**, Education Printing Enterprise State Company. (In Lao)
- The Ministry of Education and Sports, Research Institute of Educational Sciences. (2021). **Lao Language Teacher's Guidebook for Grade 3**. Education Printing Enterprise State Company. (In Lao)

- Trintecha, T. (2017). **Perception of Danish Citizen to Cultural Identity in The Welfare State** [Doctoral Dissertation]. Chulalongkorn Digital Archive. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/1678/> (In Thai)
- Wiwatanakul, M. (2005). **Intercultural Communication**. Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Yanyongkasemsuk, R. (2014). Globalization, Localism and Nostalgia. **Burapha Journal of Political Economy**, 2 (20), 1-16. (In Thai)